

7. Терлецька Ю. О. Формування та впровадження ефективної системи антикризового менеджменту на підприємствах : автореф. канд. екон. наук (08.00.04.) / НАН України ; Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2008. – 20 с.

8. Шапурова О. О. Моделі оцінки банкрутства та кризового стану підприємств / О. О. Шапурова // Економіка і держава. – 2009. – № 4. – С. 59–64.

Рецензент – к.е.н., професор Аранчій В.І.

УДК 330.341.1

ТЕХНОПАРКИ ЯК ЛЕГІТИМНІ СУБЄКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Шенгерій Т. О., аспірант

Полтавська державна аграрна академія

Здійснено аналіз генези вітчизняних технопарків на підставі вивчення існуючих типів технопарків як інноваційних організацій задля обґрунтування вибору їх найбільш раціонального типу в економічних умовах сучасної України.

The analysis of the genesis of technology parks on the basis of study the existing type of technology parks as innovation organizations in order to justify the choice of the most efficient type of technology parks in economic conditions of modern Ukraine.

Постановка проблеми. Державна політика України в царині інноваційної діяльності реалізуються через інноваційну інфраструктуру. Остання є сукупністю взаємодіючих і взаємозалежних організацій та інституцій, діяльність яких розповсюджується на повний інноваційний цикл від генерації ідеї до реалізації нововведень. У цій структурі стрижнева роль належить інноваційним підприємствам, що розробляють, виробляють і реалізують інноваційні продукти, продукцію, послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 % від загального обсягу продукції і (або) послуг [1, ст. 1]. Серед інноваційних підприємств в Україні чільне місце посідають технопарки, що слугують позитивним прикладом реалізації державної інноваційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика діяльності технопарків вивчається вітчизняними та зарубіжними науковцями – економістами, істориками, філософами тощо. Серед вітчизняних досліджень укажемо аналіз сутності та ролі технологічних парків у працях О. Дорошко та А. Продіуса, аналіз впливу технопарків на інноваційний розвиток у працях І. Антипова, систематизацію основних проблем розвитку українських технопарків у працях І. Зими́на, І. Каленюк, О. Сакун, О. А. Мазур, Н. В. Осадчої, О. Шишкіна та ін.

Позитивно оцінюючи напрацювання вищезгаданих дослідників, зазначимо, що деякі важливі питання залишаються недостатньо вивченими. По-перше, відсутній цілісний аналіз генези технопарків в Україні як єдиних легітимних інноваційних організацій. По-друге, недостатньо повно висвітлено типологію технопарків з точки зору перспектив їх створення та розвитку в економічних умовах другого десятиліття ХХІ ст. в Україні.

Постановка завдання. Метою цієї розвідки є аналіз генези технопарків на підставі вивчення існуючих типів технопарків як інноваційних організацій

задля обґрунтування вибору найбільш раціонального типу технопарків в економічних умовах сучасної України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Технопарки є важливими елементами інфраструктури інноваційної діяльності в Україні. Для іменування таких організацій у різних країнах використовується синонімічний ряд, якот: «науковий парк», «дослідницький парк», «науково-технологічний парк», «інноваційний центр», «бізнес-парк високих технологій», «центр розвитку передових технологій», «технопарк», «науково-промисловий парк», «промисловий парк» та ін. Крайні поняття у наведеному ланцюгу мають певну специфіку. Якщо наукові парки створюються на базі наукових організацій, насамперед, університетів і академій з метою використання їх наукового й кадрового потенціалів, а також напрацьованих наукових результатів, то базою більшості промислових парків слугують потужності та територія великих підприємств, що надають підприємствам-клієнтам виробничі потужності для здійснення інноваційної діяльності [2, с. 6-7].

Виокремлюють два основні типи технопарків: територіальні технопарки; віртуальні чи функціональні технопарки.

Якщо звернутися до зарубіжних джерел, то майже всі вони визначають технопарк, насамперед, як територіальне утворення, тобто територіальний технопарк. У дефініції технопарку Загального директорату XIII Європейської комісії «територія» виступає як родове поняття: «Науковий парк являє собою територію, на якій відбувається реалізація проекту розвитку ...» [2, с. 8]. Де-що схоже визначення знаходимо у Е. Амстронга, який розуміє технопарк як «організаційно оформлену компакту територію, ...» [3, с. 12]. Визначення Асоціації наукових парків Великобританії відображає єдність території у частинах формулювання мети діяльності та основної функції технопарку наступним чином: «Науковий парк – організація, ..., що створена для сприяння формуванню та розвитку наукоємних фірм та інших організацій, звичайно розташованих на певній території; що виконує функції активного управління передачею технологій і знань у галузі бізнесу організаціям, що *розташовані на її території*» [4, с. 8]. Аналогічні видові ознаки технопарку знаходимо в дефініціях російських дослідників, а саме: «Технопарк – форма організації інноваційної діяльності наукових організацій, ..., компактно *розташованих на відокремленій території*» [2, с. 9]. Схожим чином визначається технопарк у перших офіційно затверджених дефініціях цього поняття на пострадянському просторі, що датуються 1993 роком: «Під науковим, дослідним, технологічним парком слід розуміти організацію, що здійснює формування територіального інноваційного середовища з метою розвитку підприємництва в науково-технічній сфері шляхом створення матеріально-технічної бази для становлення, розвитку, підтримки та підготовки до самостійної діяльності малих інноваційних підприємств і фірм, промислового освоєння наукових знань і наукоємних технологій» [5]. Протягом наступного десятиліття визначення поняття «територіальний технопарк» зазнало певного розвитку. Наприкінці 90-х років технологічним парком називають організацію, що є юридичною особою; має тісні зв'язки з одним чи декількома вищими навчальними закла-

дами та/або науковими центрами, промисловими підприємствами, регіональними та місцевими органами влади та управління; здійснює формування на підпорядкованій їй території сучасного інноваційного середовища з метою підтримки інноваційного підприємництва шляхом створення матеріально-технічної бази, соціокультурної, сервісної, фінансової та інших баз для ефективного становлення, розвитку, підтримки та підготовки до самостійної діяльності малих і середніх інноваційних підприємств, комерційного освоєння наукових знань, винаходів, ноу-хау та наукоємних технологій і передачу їх на ринок науково-технічної продукції з метою задоволення потреб у цій продукції регіону та країни [2, с. 6]. Російські офіційні видання 2006 року описують технопарк як *територію*, що обладнана усім необхідним для становлення та розвитку малих підприємств, що освоюють інноваційні технології [2, с. 11].

Серед безперечних переваг територіальних технопарків основною є висока концентрація в одному місці нових сучасних виробництв близької спрямованості [6], що спрощує процеси встановлення горизонтальних зв'язків між різними організаціями та полегшує їх інноваційну діяльність.

Необхідними умовами створення територіальних технопарків є такі: надзвичайно великі державні витрати, що пов'язані з будівництвом та обладнанням обраної території; наявність на невеликій відстані від неї потужних наукових, освітніх і виробничих осередків, що забезпечить як мінімум наявність висококваліфікованого персоналу. Тому в Кореї, Росії, США, Японії та інших країнах світу технопарки переважно розміщені поруч із провідними університетами [6].

З точки зору українських реалій другого десятиліття ХХІ ст. друга з наведених необхідних умов має усі шанси знайти практичне втілення завдяки наявності на території України значного наукового кадрового потенціалу. Що стосується першої умови, то українська держава не має достатньої кількості коштів для фінансування територіальних технопарків ані в найближчому майбутньому, ані в десятирічній перспективі. «Що ж робити, якщо в державному бюджеті відсутні мільярди доларів на будівництво територіальних технопарків, а власні високотехнологічні виробництва є бажання та необхідність створювати? У цьому випадку обирають шлях організації віртуальних технопарків без стін» [6]. Розглянемо визначення технопарків, в яких відсутні посилення на територіальну цілісність таких структур. Актуальність такого аналізу обумовлена, насамперед, тим, що майже всі українські технопарки є віртуальними. Віртуальний технопарк – це суб'єкт інноваційної інфраструктури, що здійснює формування сприятливих умов для розвитку підприємництва в науково-технічній сфері за наявності оснащеної інформаційної та експериментальної бази та високої концентрації кваліфікованих кадрів [7]. Брати участь у роботі віртуального технопарку може будь-яка організація, що розташована в будь-якому регіоні країни. Для цього необхідно подати до керуючої структури потрібного технопарку спеціальний проект, спрямований на впровадження у виробництво високотехнологічних інновацій. Після затвердження проекту організація-виконавець провадить діяльність на підставі спеціальних умов роботи, що визначені державою для технопарків і здійснює

окремий облік усієї діяльності згідно проекту. У результаті маємо віртуальну організацію в структурі реальної організації, що має свій відокремлений облік і звітність. Такий спосіб організації роботи віртуальних технопарків має, принаймні, дві переваги: нівелюється потреба багатомільйонних затрат держави на будівництво та створення інфраструктури; діяльність організацій у рамках проекту підлягає доступному контролю та перевірці. Виокремлюються спільні суттєві риси для будь-якого типу технопарків, як-от: надання державою спеціального режиму сприяння роботі технопарків [6]; ключовим моментом діяльності технопарків є взаємодія з вищими навчальними закладами, провідними науковими установами, науково-дослідними центрами, що розташовані на певній території, або в межах країни.

У структурі технопарку виокремлюють: *інфраструктуру технопарку* як сукупність офісних будівель, виробничих приміщень, об'єктів інженерної, транспортної та соціальної інфраструктур; *базову організацію технопарку* – організацію, що надає територію, виробничі та офісні площі, обладнання та інші ресурси, що необхідні для організації діяльності технопарку на умовах та в порядку, передбаченому діючим законодавством. Найчастіше базовою організацією є вищий навчальний заклад, науково-дослідна організація, промислове підприємство, конструкторське бюро тощо; *резидентів технопарку* – організації, що здійснюють свою діяльність з реалізації інноваційних проектів без створення юридичної особи на території технопарку та користуються його інфраструктурою; *керуючу організацію технопарку* – організацію, що здійснює керівництво технопарком, залучає та розміщує резидентів технопарку на його території, забезпечує надання їм сервісних послуг [2, с. 9-10].

Проаналізуємо генезу розвитку технопарків в Україні. Українські технопарки було створено на початку 2000-х років за ініціативи президента Національної академії наук України, академіка НАНУ Б. Є. Патона та голови Державного агентства з питань науки, інновацій і інформатизації України, академіка НАНУ В. П. Семиноженка переважно на кошти зацікавлених компаній, оскільки державне фінансування унеможлиблювалося економічними умовами. Натомість українською державою технопаркам було надано спеціальні пільгові умови роботи, а саме: *податкові пільги* – технопарки звільнялися від сплати НДС і митних зборів при ввезенні імпортного обладнання з метою реалізації інноваційних проектів; надання *цільових державних субсидій* здійснювалося через перерахування нарахованих у загальному порядку податку на прибуток та НДС не до державного бюджету, а до спецфондів на спеціальні рахунки з можливістю наступного цільового використання виключно на науково-технічну та інноваційну діяльність [6].

З початку XXI ст. в Україні зареєстровано 16 технопарків зі спеціальним режимом інноваційної діяльності. Організація легітимно вважається технологічним парком зі спеціальним режимом інноваційної діяльності, якщо вона прописана в Законі України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [8], що регулює правові та економічні засади запровадження та функціонування спеціального режиму інноваційної діяльності технологічних парків.

Навіть перші п'ять років діяльності українських технопарків засвідчили їх економічну ефективність. У 2001 році обсяг реалізації інноваційної продукції технопарками склав 176 млн. грн., у 2002 році – 607 млн. грн., у 2003 році – 1284 млн. грн., у 2004 році – більш ніж 1787 млн. грн., у 2005 році – 2,3 млрд. грн.

На кінець 2004 року виробництво інноваційної продукції технопарків сягнуло 3 млрд. грн. на рік (у цінах 2004 року). При цьому середній приріст виробництва склав близько 50% на рік. У рамках проектів технопарків було вироблено майже 8% усієї інноваційної продукції України. А на 1 гривню державних субсидій припадало 18 гривень інноваційної продукції. Це вказує на той факт, що вже на кінець 2004 року технопарки України набули статусу потужної сили, що здатна впливати на структуру економіки України [6].

Спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків було призупинено законом «Про внесення змін до закону “Про державний бюджет України на 2005 рік” та деякі інші закони України», що був прийнятий у березні 2005 року. З 2005 року українське законодавство жодним чином не стимулює сегмент інновацій, на відміну від європейських ІТ-інкубаторів, що діють в умовах пільгового оподаткування та перші декілька років повністю звільняються від податків [9].

Протягом десяти років інноваційної діяльності, впродовж 2000-2009 років технопарками України вироблено інноваційної продукції на 14,3 млрд. грн. та створено понад 3500 нових висококваліфікованих робочих місць у рамках 112 інноваційних проектів. Надходження до державного бюджету та позабюджетних фондів за результатами виконання інноваційних проектів склали 943 млн. грн. або 178% по відношенню до державних субсидій у сумі 531 млн. грн. [6].

Економічні аналітики [10] переконані, що для перехідного періоду, протягом якого буде здійснюватися переорієнтація вітчизняної економіки з сировинного виробництва на високотехнологічну продукцію, потрібно близько п'яти років, тобто його завершення слід очікувати приблизно у 2018-2020 роках. У червні 2013 року Президент України актуалізував моніторинг питання щодо створення нового технопарку на базі Одеського національного університету, діяльність якого буде спрямовано на розробку та впровадження інноваційних технологій у сфері виробництва лікарських препаратів.

Висновки. Технопарки є реальною економічною силою, реальним інструментом, засобами якого уможливорюється потужна перебудова економіки України у бік випуску високотехнологічної, наукоємної та конкурентоспроможної продукції. Для України найближчим часом найбільш реальним є створення віртуальних технопарків, що усуває необхідність багатомільйонного фінансування з державного бюджету. Стрижнева роль в успішній діяльності українських технопарків відводиться створенню прозорого механізму інвестування. На державу покладається створення сприятливого інвестиційного клімату для іноземних інвесторів. Ступінь успішності майбутньої роботи технопарків в Україні буде залежати від урахування попереднього досвіду їх діяльності, аналізу нових сприятливих концепцій і прийняття рішень, що максимально відповідають українським реаліям.

Список використаних джерел:

1. Закон України про інноваційну діяльність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
2. Технопарк : описание элемента инфраструктуры инновационной деятельности. – М., 2006. – 36 с.
3. Амстронг Э. Наука, технологии, инновации, бизнес : англо-русский глоссарий / Э. Амстронг, В. Киселев. – М., 2001. – 78 с.
4. Технопарки : организация и управление. – М. : Изд-во МЭИ, 1997. – 164 с.
5. Технопарки. Определения технопарка [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.tpark.ru/07/index07.htm>.
6. Шишкин О. Мифы и реалии украинских технопарков [Электронный ресурс] / Шишкин О. – Режим доступа 15.08.2013: http://www.technopark-isc.com/index_ru.php?page=press&id=2.
7. Инновационная деятельность : термины и определения. – Минск : Госстандарт Республики Беларусь, 2005. – 86 с.
8. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» : Редакція від 05.12.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу 28.08.2013: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/991-14>.
9. Зимин И. Украина пока не готова к технопаркам [Электронный ресурс] / Зимин И. // Бизнес. – 2012. – Режим доступа: http://www.business.ua/articles/companies/Ukraine_poka_ne_gotova_k_tehnoparkam_%E2%80%93_ekspert-28683/.
10. В Украине будут делать упор на технопарки и инновации [Электронный ресурс] // Инновационно-аналитический портал inpress.ua. – 1 августа 2013 года. – Режим доступа: <http://inpress.ua/ru/economics/13965-v-ukraine-budut-delat-upor-na-tehnparki-i-innovatsii>.

Рецензент – к.е.н., професор Аранчій В.І.

УДК 338.24:65.018

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ ТА РЕГІОНІВ

Чехович Г.Т., к. е. н., доцент

ПВНЗ «Херсонський економічно-правовий інститут»

Статтю присвячено розробці та розрахунку науково-методичні засад оцінки показників економічної безпеки країн та регіоні. Розрахунок впливу зміни валового внутрішнього продукту, прямих іноземних інвестицій, робочої сили та зовнішнього боргу на інтегральний індикатор безпеки та значення впливу окремих факторів на інтегральний показник економічної безпеки країн та сумарного абсолютного впливу факторів.

The article is devoted to the development and calculation of scientific-methodical bases of an estimation of economic security of the countries and the region. Calculation of the effect of changes in gross domestic product, foreign direct investment, labour and foreign debt on the integral indicator of security and the impact of individual factors on the integrated indicator of economic security of the countries and the total absolute effect of factors..

Постановка проблеми. Застосування даних для розрахунку економічної безпеки за Методикою розрахунку рівня економічної безпеки України – це процес із низкою труднощів для аналізу поза економічною сферою, оскільки багато в чому ускладнюється пошук даних, фізично недоступних в офіційній статистиці, затримується розрахунковий процес у зв'язку з великою кількістю проміжних розрахунків, що гальмує кінцевий результат та можливість його аналізу чи порі-